

НАБАГАТО – ЗНАЧНО – КУДИ – БАГАТО

Слово *набагато* має 51 (!) синонім. Серед них – *значно*, *багато*, *куди*, коли йдеться про порівняння, зіставлення певних об'єктів, явищ тощо.

Прислівник «набагато» має два значення: '1. Значною мірою; дуже. [Кравченко:] *Виходить, що я хоч і запізнилася набагато, а поговорити було про що* (Захар Мороз, П'єси, 1959, 220). 2. з порівняльним ступенем присл. і прикм. Значно, багато. *Повітря в горах дуже прозоре, отже, і видимість тут стала **набагато краща, ніж** на рівнині* (Олесь Гончар, III, 1959, 114)' (СУМ-11 V: 11).

Словникова стаття СУМ-11 засвідчує, що прислівник «значно» має три значення, за першими двома наближуючись до семантики попередньо означеного слова. Отже, це значення '1. *Дуже, сильно. Видатки так **значно** переходили доходи, що про дальші поїздки не можна було більше й думати* (Наталія Кобринська, Вибр., 1954, 92); – ***Значно** поріділи ліси в Європі* (Михайло Чабанівський, Стоїть явір..., 1959, 202). 2. з порівняльним ступенем присл. і прикм. Набагато, багато. *Ходжу **значно краще**, задишка менша, хоч це не зовсім пройшла* (Михайло Коцюбинський, III, 1956, 328); *Протока була **значно ширша, ніж** це відразу здалося* (Юрій Смолич, I, 1958, 46). 3. *рідко, у знач. присудк. сл.* Помітно, видно. – *Адже дванадцяттеро поросят! **Навіть значно** не буде, як я [вовк] одно або двоє схрупаю* (Іван Франко, IV, 1950, 87)' (СУМ-11 III: 650).

У реєстрі СУМ-11 прислівник «куди» у 8-му значенні вживається як частка, причому з відтінком розмовності. Їй притаманно підсилювати прикметники або прислівники вищого ступеня порівняння і при цьому означати 'значно, незрівнянно, далеко' (СУМ-11 IV: 383), пор. там само: *Чоловік мій **куди далі**, то все **хмурніший** ходить, аж мені серце болить* (Марко Вовчок, I, 1955, 209); *В науці **Матвій куди** за неї **сильніший**...* (Степан Васильченко, II, 1959, 315); *Терикон стояв зовсім близько, ніби ще одна трибуна, **куди вища і грандіозніша** за споруди стадіону* (Вадим Собко, Стадіон, 1954, 19); *Вона була непоказна собою, маленька, чорнява, зодягнута простень-*

ко,.. молодички одягались **куди вишуканіше** (Василь Земляк, Гнівний Стратіон, 1960, 477). У «Практичному словнику синонімів української мови» С. Караванського (с. 181) цей прислівник зафіксований без обмежувальної ремарки з тими самими значеннями.

У чому ж тоді проблема, спитаєте ви? Якщо усі три слова можуть заступати одне одного в конструкціях із семантикою порівняння, зіставлення.

А справа в тім, що ні в «Словарі української мови» за ред. Б. Грінченка, ні в «Російсько-українському словнику» (гол. ред. А. Кримський), ні в «Словнику українсько-російському» А. Ніковського немає ні в реєстрах, ні в рядах синонімів слова *набагато* (чи *намного*). Відповідником українського «значно» є рос. «значительно» (СУМ за ред. Б. Грінченка, II, с. 172), а рос. «значительно» є *значно*, *багато* (з покликанням на творчість Б. Грінченка і регіональну мовну практику); у порівняльних зворотах рекомендовано вживати сполуки *багато (далеко) кращий, далеко більше* (за РУС за ред. А. Кримського, електронна версія с. 553; <https://r2u.org.ua/data/Російсько-український%20академічний%20словник%20%281924-33%29.pdf>).

Очевидно, слово «набагато» увійшло вже в активну практику після 30-х років ХХ ст. На сьогодні, за конкордансом ГРАК, воно засвідчене в понад 52 тис. контекстів у сполуках: *набагато розумніший, багато частіший, багато цінніше, багато швидше* тощо. Конкурують такі уживання зі сполуками *значно частіше, значно важливіший, значно нижчий, значно дорожче* і под., що представлені в 90 тис. уживань. Щодо мови газет, то на шпальтах «Газети по-українськи» зараз фіксують приблизно однакову кількість уживань слів *набагато / значно* саме в конструкціях з порівняльним змістом, як-от: *Додала, що таке рішення вони прийняли тому, що у старших дітей **значно менше** шансів потрапити у сім'ю, ніж у молодших; Через велику кількість води томати також стають **значно уразливішими** перед різними хворобами; Головний спосіб отримати **набагато більше** грошей для України – мобілізувати російські активи, заморожені західними країнами на початку війни; У період неоліту ці посушливі*

ландшафти були **набагато зеленішими** і підтримували значні популяції людей і тварин. На сторінках же газети «Zahid.net» переважають уживання конструкцій зі словом «значно»: *Окрім того, активний пес має **значно менше** шансів набутися ожиріння, що призводить до великих проблем зі здоров'ям; Зазначається, що після ухвалення законопроекту, релігійні громади **значно простіше** зможуть переходити з УПЦ МП до ПЦУ; Чесно кажучи, ця скатертину мені сподобалася **набагато більше**, ніж ті, що були в мамі вдома; Українські зброярі зможуть виробити **набагато більше** зброї, що потрібна нашим військовим.*

Отже, сучасна мовна практика засвідчує активність порівняльних конструкцій що зі словом *набагато*, що зі словом *значно* (лексема *куди* як частка з підсилювальним значенням у цьому вживанні обмежена функціональною сферою побуту). Утім, помітна тенденція до поширення конструкцій зі словом «значно», що відповідає природному історичному розвитку української літературної мови. Синонімами слова «значно» можуть бути *багато*, *незрівнянно*.

Світлана Бибиц